miniai svareliai. Be jų, dar surinkta šiek tiek molio tinko, geležies šlako, pavienių prastai išlikusių gyvūnų kaulų fragmentų.

Tyrimų metu iš įgilintų struktūrų paimti 9 grunto mėginiai (iš viso 167 l) makrobotaniniams tyrimams. Mėginiuose rastos 148 degusios augalų makroliekanos, iš kurių didžiausią grupę sudaro kultūriniai augalai. Jų aptikta visuose analizuotuose mėginiuose. Kultūrinių augalų liekanos yra bent 5 taksonų – *Hordeum vulgare* (paprastojo miežio), *Panicum miliaceum* (tikrosios soros), *Secale cereale* (sėjamojo rugio), *Triticum dicoccon* (dvigrūdžio kviečio) ir *Tr. spelta* (speltos). Identifikuotas 1 *Hordeum* varietetas – *H. vulgare* var. *vulgare* (lukštinis paprastasis miežis). Taip pat rasti keli *Avena* (avižų) genties augalo grūdai, tačiau dėl neišlikusių žiedažvynių negalima jų patikimai priskirti kultivuojamai ar laukinei rūšiai.

Kudonys Old Settlement

An excavation (9 trenches and 1 test pit, a total of 289 m^2) was conducted in Kudonys Old Settlement (Kaišiadorys District) during the execution of the GIPL project (Fig. 1). The investigation revealed a rich, undisturbed archaeological layer up to 25 cm thick. 21 sunken structures, at least 8 of which should be treated as postholes, the rest as having no determined function, were recorded in the sterile soil horizon. The investigation yielded 4037 potsherds (11.26 kg) (Fig. 2), 88 flint finds, 879 pieces (1.577 kg) of clay daub, 88 pieces (728 g) of iron slag, 20 animal bones, and 26 other finds (metal, spindle whorls, crucibles, etc.). Based on the ceramic typology and the 4 AMS 14C dates obtained, Kudonys Old Settlement is ascribable to the 7th–10th centuries. Isolated finds come from other periods: the 1st millennium BC and the 13th–14th centuries.

Gytis Piličiauskas, Rokas Vengalis, Ieva Černiūtė, Karolis Minkevičius, Giedrė Piličiauskienė

Skudenių neįtvirtinta gyvenvietė

2020 m. LLDJ tiesimo darbai kirto Skudenių kaimo (Kaišiadorių r., Žiežmarių apylinkės sen.) teritoriją, kurioje 2015 m. žvalgymų metu LII archeologas R. Vengalis surado senovės gyvenvietei būdingų paviršinių radinių – lipdytinės keramikos brūkšniuotu paviršiumi šukių, titnago nuoskalų, degusių kaulų. 2020 m. žvalgant tiesiamo dujotiekio vietoje KU (G. Zabiela) Skudenių neįtvirtintoje gyvenvietėje ištyrė 8 kasinius, kuriais nustatė, kad maždaug 50 m ilgio atkarpoje (piketai 487+75 – PK488+25) po armeniu yra išlikęs 10–15 cm storio nesuartas archeologinis sluoksnis. Suprojektuotas dujotiekis būtų stipriai pažeidęs gyvenvietės archeologinį sluoksnį, todėl dujotiekio statytojas užsakė atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus. Juos atliko LII.

Iš viso ištirtos 8 perkasos – 406,6 m^{2}dydžio plotas. Be to, žvalgytas 2058 m^2 plotas, kuriame ekskavatoriumi buvo nukasamas paviršinis humusingas dirvožemio sluoksnis. Jame radinių buvo labai mažai, tačiau vietomis buvo gausu įgilintų struktūrų (1 pav.). Skudenių neįtvirtintoje gyvenvietėje aptiktas iki 80 cm storio nesuartas archeologinis sluoksnis, užfiksuota ir ištirta 81 įgilinta struktūra, dauguma – stulpavietės (2, 3 pav.). Didžioji dalis archeologinio sluoksnio ir visų įgilintų struktūrų užpildai buvo išsijoti per 5 mm akies sietus.

Perkasoje 1 archeologinį sluoksnį sudarė 10–15 cm storio tamsiai pilkas priesmėlis. Po juo užfiksuotos 27 įgilintos struktūros. Dauguma jų traktuotinos kaip stulpavietės, tačiau 1, kurioje buvo gausu stambių ąžuolo angliukų, rasta tiglių ir bronzos lašelis. Galbūt tai bronzos

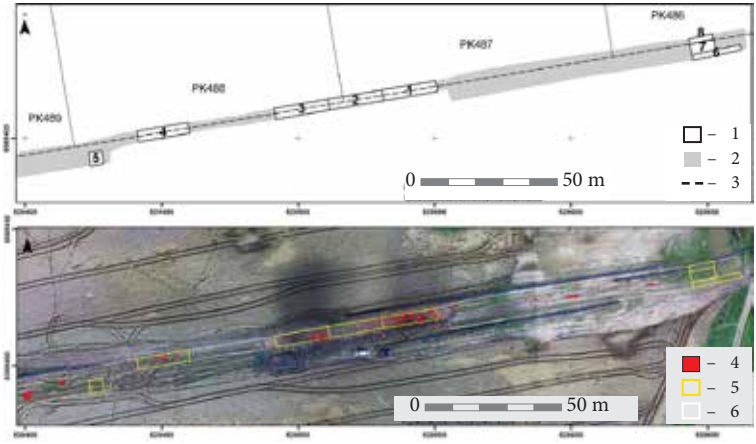

1 pav. Perkasų ir žvalgytų plotų planas Skudeniuose: 1, 5 – perkasos; 2, 6 – žvalgyti plotai; 3 – dujotiekio ašis; 4 – struktūros. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Plan of the trenches and surveyed areas in Skudeniai. 1, 5 – trenches; 2, 6 – surveyed areas; 3 – gas pipeline; 4 – structures.

liejimo žaizdras. ***Perkasos 2*** PV dalyje fiksuotas vos 5 cm storio nesuartas archeologinio sluoksnio fragmentas. Užfiksuotos 4 įgilintos struktūros. ***Perkasoje 3*** archeologinis sluoksnis buvo išlikęs centrinėje perkasos dalyje. Jį sudarė 5–15 cm storio tamsiai pilkas priesmėlis. Užfiksuota 13 įgilintų struktūrų. Dauguma jų interpretuotinos kaip stulpavietės, kurios, atrodo, buvusios orientuotos linijomis R–V kryptimi. Išsiskiria degėsingo priemolio duobė 32, kurioje buvo akmenų ir stambių brūkšniuotosios keramikos šukių. ***Perkasoje 4*** nesuartas archeologinis sluoksnis aptiktas tik centrinėje dalyje, prie Š sienelės. Jį sudarė 10–25 cm storio tamsiai pilkas priemolis. Užfiksuota 11 įgilintų struktūrų, kurių didelė dalis galėjo būti gamtinės kilmės. ***Perkasa 5*** matuota nedideliems nesuarto archeologinio sluoksnio (pilko arba tamsiai pilko priemolio) fragmentams ištirti. Paaiškėjo, kad jie iki 19 cm storio. Įgilintų struktūrų nefiksuota, tačiau įžemio paviršius nelygus, tad gali būti, kad išlikę ir ištirti nesuarto archeologinio sluoksnio fragmentai priklauso kažkokiam vienam arba keliems įgilintiems antropogeniniams dariniams.

Perkasos 6–8 matuotos dauboje, buvusio nedidelio ežerėlio vietoje. Archeologinis sluoksnis daubos V dalyje prasidėjo iš karto po dirvožemiu – tai buvo iki 80 cm storio priesmėlis ar priemolis, tamsiai pilkas, su daugybe įvairaus dydžio akmenų, taip pat nuo karščio skilusių akmenų fragmentų (4 pav.). Centrinėje daubos dalyje (perkasos R dalyje) radiniai gulėjo 10–40 cm storio pilkame ar tamsiai pilkame priemolyje po deliuviniu pilku priemoliu. Po archeologiniu sluoksniu daubos gilesnėje dalyje slūgsojo ežeriniai sluoksniai be radinių (molis, sapropelis, aleuritas), o glacigeninis gruntas (žvyringas smėlis arba priesmėlis) pasiektas gręžiniais tik 3,4–3,5 m gylyje. Iš skirtingų litologinių sluoksnių paimta 12 grunto mėginių (maždaug po 1 l) diatomėjų, žiedadulkių ir makrobotaniniams tyrimams, kurie galbūt suteiks daugiau žinių apie Skudenių neįtvirtintos gyvenvietės ūkį ir aplinką. Perkasose 6–8 įgilintų struktūrų nefiksuota.

Žvalgymų metu 346 m ilgio dujotiekio statybvietės atkarpoje ekskavatoriumi nukastas

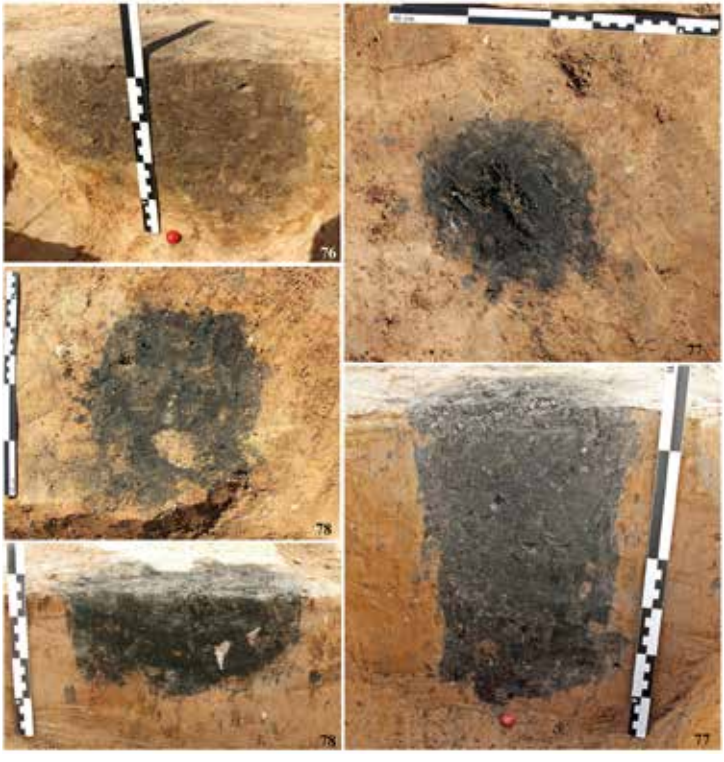

2 pav. Stulpavietės perkasos 3 dugne. G. Piličiausko nuotr.
Fig. 2. Postholes at the bottom of trench 3.

3 pav. Įgilintos struktūros 76–78. G. Piličiausko nuotr.
Fig. 3. Sunken structures 76–78.

4 pav. Storas archeologinis sluoksnis buvusio ežeriuko vietoje perkasoje 6. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 4. A thick archaeological layer at the site of the former small lake in trench 6.

5 pav. Stambiagrūdė brūkšniuotoji keramika. R. Vengalio nuotr.

Fig. 5. Coarse-grained brushed pottery.

4 m pločio ruožas, kur archeologijos tikimybė buvo didelė, ir 8 m, kur maža. Atidengto moreninio priesmėlio ir priemolio paviršiuje 20–30 cm gylyje užfiksuotos 26 įgilintos struktūros. Jos visos arba beveik visos antropogeninės, dauguma – stulpavietės. Išsiskiria *struktūra 79*, kurios didelis skersmuo (apie 1,5 m) ir nedidelis gylis (18 cm) labiau primena atskirą nesuarto archeologinio sluoksnio fragmentą. Kai kurios nedidelės stulpavietės, apie 20 cm skersmens, aiškiai grupavosi po dvi, pvz., struktūroje 56 ir 57, 58 ir 59, 68 ir 69. Galbūt tai suporuoti tvorų stulpai.

2020 m. Skudeniuose aptikta 4330 archeologinių radinių: 3997 (22,811 kg) keramikos šukės, 73 (153 g) titnago skaldos, 186 (530 g) molio tinko fragmentai, 49 (226 g) gyvūnų kaulai, 15 metalo liejimo tiglių fragmentų, 5 metalo, 2 stiklo dirbinių fragmentai, 3 akmeniniai trintuvai, 186 molio tinko fragmentai. Naujųjų laikų radinių buvo labai nedaug – tai žiesta ir apžiesta keramika, vinys ir kiti geležinių dirbinių fragmentai. Beveik visi radiniai priklausė trumpalaikei romėniškojo laikotarpio gyvenvietei, ką rodo tiek radinių tipologija, tiek AMS ^{14}C datos. Iš 3997 keramikos radinių smulkios ir neidentifikuojamos buvo 1652 šukės, 2281 tipologiškai priskirtina II–III a., ir tik 67 turėtų būti kitų laikotarpių. Daugiausia aptikta stambiagrūdės brūkšniuotosios keramikos (5 pav.) – jai priskirtos 1636 šukės (12,737 g). Kitas, gerokai rečiau aptinkamas, bet ryškiai išsiskiriantis keramikos tipas – smulkiagrūdė keramika gludintu paviršiumi. Šiam tipui priskirtos 187 šukės. Keramika gana ryškiai išsiskiria molio mase – naudotos smėlio arba labai smulkiai grūsto akmens priemaišos. Išorinis paviršius dažniausiai kruopščiai nugludintas. Ornamento ant šio keramikos tipo šukių neaptikta. Šiai keramikai būdingas redukcinis išdegimo būdas. Trečiasis išskirtas keramikos tipas –

smulkiagrūdė keramika brūkšniuotu arba lygiu paviršiumi (6 pav.). Šiam tipui priskirta 419 šukių. Ornamentų motyvai tokie patys kaip ir stambiagrūdės keramikos, tačiau kompozicijos kiek įvairesnės – pasitaiko ir 2 eilės, stulpeliai po eile. 39 šukės priskirtos stambiagrūdei keramikai lygiu paviršiumi. Pavienės puodų šukės skirtinos kitiems laikotarpiams – tai ankstyvojo geležies amžiaus kruopėtoji keramika perkasose 6–8 (51 vienetas, 1,026 kg) ir III–V a. grublėtoji keramika (13 vienetų, 129 g).

Metalinių radinių aptikti vos keli – stačiakampio skerspjūvio vario lydinio strypelis ir 3 neidentifikuojamų geležinių dirbinių fragmentai. Geležies radiniai gali būti ir iš naujausių laikų. Neaptiktas nė vienas geležies šlako fragmentas. Išskirtiniai yra 2 stikliniai radiniai – skaidraus mėlyno stiklo disko formos stiklo karolis ir greičiausiai stiklinio buteliuko kaklelio fragmentas.

Molio tinko tyrimų metu aptikta palyginti nedaug – 186 fragmentai (530 g). Daugiau nei pusė viso molio tinko fragmentų (99 vienetai, 293 g) surinkta dviejuose gretimuose kvadratuose perkasoje 3, o likę – 3–4 m atstumu. Galbūt jie rodo buvusio pastato vietą.

Aptikti 3 akmeniniai dirbiniai – gludintuvai, taip pat surinkti 73 titnago radiniai. Tarp jų vyrauja nuoskalos ir skeveldros. Skaldyta tik kietu mušimu, dažnai – dvipoline technika. Vos vieną radinį galima įvardyti netaisyklinga skelte. Retušuotų dirbinių tarp titnago inventoriaus nepasitaikė. Visi titnago radiniai skirtini romėniško periodo gyvenvietei.

Gyvūnų kaulai Skudeniuose išliko beveik vien tik perkasoje 5 – 45 ar 49 vienetai. Jų nebuvo net drėgname archeologiniame sluoksnyje perkasose 6–8, o perkasose 1 ir 4 rasta vos po 2 fragmentus. Visi iki rūšies identifikuoti kaulai buvo tik naminių gyvulių – galvijo, avies ar ožkos bei kiaulės.

6 pav. Smulkiagrūdė keramika brūkšniuotu arba lygiu paviršiumi. R. Vengalio nuotr.

Fig. 6. Fine-grained pottery with brushed or smooth surfaces.

Ištirta 19 grunto mėginių (328 l) sudegusių augalų liekanų, iš kurių didžiausią grupę sudaro kultūriniai augalai. Jie yra ne mažiau nei 5 taksonų – *Hordeum vulgare* (paprastojo miežio), *Panicum miliaceum* (tikrosios soros), *Pisum sativum* (sėjamojo žirnio), *Secale cereale* (sėjamojo rugio) ir *Triticum dicoccon* (dvigrūdžio kviečio). Tarp laukinių augalų liekanų daugiausia rasta ruderalinių augalų ir piktžolių. Keturi

suanglėję javų grūdai iš įvairių perkasų ir struktūrų datuoti ^{14}C metodu tuo pačiu laikotarpiu – II ir III a. po Kr. sandūra.

Romėniškojo laikotarpio gyvenvietė Skudeniuose buvo įkurta toli nuo didesnių vandens telkinių, moreninės kalvos V šlaito viršuje, nors įvairios veiklos vyko gerokai plačiau, įskaitant kalvos papėdėje buvusią šlapią daubą ar ežeriuką. Gyvenvietėje stovėjo stulpinės konstrukcijos pastatai, tvoros, buvo lydoma bronza, auginti įvairūs javai ir naminiai gyvuliai. Tai vienasluoksnė, gana gryna ir trumpalaikė Brūkšniuotosios keramikos kultūros neįtvirtinta gyvenvietė. Gyvenvietei pasiūlyta suteikti teisinę apsaugą, įtraukiant ją į NKVR.

Skudeniai unenclosed settlement

In 2020, 8 trenches (406.6 m^2) were excavated at Skudeniai Unenclosed Settlement (Kaišiadorys District) during the construction of the GIPL pipeline. In addition, 2058 m^2 were monitored during the removal of the humous surface topsoil layer using an excavator (Fig. 1). An undisturbed archaeological layer up to 80 cm thick was discovered and 81 sunken structures, the majority postholes, were recorded (Figs. 2–4). 4330 archaeological finds were collected: 3997 potsherds as well as 15 crucible, 73 flint, 3 other stone, 5 metal, 2 glass, 49 animal bone, and 186 clay daub fragments. The majority of the pottery (striated coarse, fine polished, and fine striated or plain pottery) belonged to the Roman period settlement, dated using the AMS ^{14}C method to the turn of the 3rd century (Figs. 5, 6). It had been founded on a moraine hill far from larger bodies of water although various activities occurred at significantly lower heights, including in the wet hollow or small lake at the foot of the hill. Pole-construction buildings and fences stood in the settlement, bronze was cast, various grains were grown (barley, wheat, rye, millet, and peas), and domestic animals kept (cattle, sheep or goats, and pigs), although the zooarchaeological material is very sparse. This is a single-layer, fairly pure, briefly inhabited unenclosed settlement of the Brushed Pottery Culture.

Mindaugas Pilkauskas,
Gintautas Vėlius

Semeniškių senovės gyvenvietė

2020 m. liepos 13–31 d. Semeniškių senovės gyvenvietėje (UK 17192) (Širvintų r., Kernavės sen.) atlikti detalieji tyrimai (1 pav.). Jų metu tyrinėta spėjamo pilkapio vieta (plotas 2 – žr. p. 153–155) bei tyrinėtos 2016 m. magnetometru fiksuotų anomalijų vietos.

Plotas 3 tirtas 2016 m. aptiktos apie 3 m skersmens magnetinės anomalijos vietoje. Tirta kvadratinė 4x4 m perkasa, orientuota pagal pasaulio šalis. 30–40 cm gylyje atsidengė gelsvo žvirgždingo smėlio įžemis. Jokių objektų ar įgilintų struktūrų plote nerasta. Lieka neaišku, kas šioje vietoje sukėlė minėtą magnetinę anomaliją. Siekiant tai išsiaiškinti iš ploto centro ir kampų buvo paimti grunto mėginiai. Ateityje planuojama ištirti jų cheminę sudėtį. Pakitusi grunto jonizacija rodytų, jog šioje vietoje kūrentas laužas, tačiau laužavietės liekanos nuartos vėlesniais laikais. Radinių *plote 3* aptikta nedaug ir tik armenyje. Jame rastos 24 apžiestų puodų šukės, 2 žiestos ir 7 žiestos glazūruotos keramikos fragmentai. Registruoti 2 apžiestų ir 1 žiesto puodo kaklelis. Nedidelė dalis apžiestos keramikos datuotina XIV a., kita vėlyvesnė. Taip pat armenyje surastas 1 šlako fragmentas ir vario lydinio susilydimas (3,3 g), galėjęs būti iš degintinio kapo.